

Szerep- és szituációs játékok a kisiskolások orosz nyelv oktatásában

A tanulás, így az orosznyelv-tanulás is erősen motivált tevékenység. Kisiskoláskorban már alkotó elemek vannak a motivációs szerkezetnek, mint az oktatás későbbi szakaszaiban. Nem beszélhetünk a társadalmi szükségletekből fakadó indítók nagy szerepéről, bár áttételesen érvényesül. Ez a szempont a tagozatos osztályok esetében a szülőket motiválja, hogy gyermekeiket nyelvi tagozatos osztályba írassák. De beszélhetünk az oktató munka során kialakított belső indítékokról, és külső játékos cselekvésre készítő szükségletekről. Ehhez kapcsolódik az új tantárgyból kiinduló csábítás, az érdeklődés megjelenése, a tanítói segítséggel kialakított célképzet, amely magába foglalja egy másik nyelv tudásának az érdekességét, az idegen nyelvet beszélő ország gyermekei életének, játékaiknak, meséinek a megismerését.

Nagy szerepe van a motivációs szerkezetben az érdeklődésnek, a sikerélménynek és a jutalmazásnak. Mindezek kialakításában, biztosításában az oktatási folyamatban döntő jelentősége van a tanítási órán alkalmazott módszereknek. A kisiskoláskorú gyermekeknél az orosz nyelv oktatásakor nagy a játékok és a játékos elemek szerepe abban, hogy kiváltsák és biztosítsák az érdeklődést a tantárgy iránt, sikerélményhez juttassák a tanulókat, és ezáltal munkakedvüket megújítsák.

Kisiskoláskorban, az orosznyelv-oktatás kezdeti szakaszában folyamatos az érdeklődés tudatosulása, de a kevésbé tudatosult emocionális vonzerő dominál. A játékos tanulással kiváltott érdeklődés a kisiskolások orosz nyelvi óráin fokozza az oktató munka hatékonyságát. A játékok és a játékos elemek biztosítják az emocionális vonzerőt. Segítségükkel megnyerheti a nyelvtanár a motiváció érdekében a képzeletet és a fantáziát. Az érzelmileg megalapozott motívumoknak nagy szerepük van bármely cselekvésben, így a nyelvtanulás folyamatában is.

Tapasztalatunk szerint a szerep- és a szituációs játékok és játékos elemek az alsó tagozatos szakosított tantervű orosz nyelvi órákon alkalmazható játékok és játékos elemek legfejlettebb, a nyelvoktatás gyakorlati célját legeredményesebben segítő fajtái. A dramatikus szituációs játékok a kisiskolások orosz nyelvi óráin olyan gyakorlást tesznek lehetővé, amely számtalan ismétlésre ad lehetőséget, amelyre a beszédkészség fejlesztéséhez elengedhetetlenül szükség van. Mit is értünk szerep- és szituációs játékokon a kisiskolások orosz nyelvi óráin? Szerepjátékok és játékos elemek a tananyagban lévő dialógusok, mesék, történetek, versek, inszenázása, reprodukálása. Szituációs játékokon és játékos elemeken a tanult nyelvi ismeretek beszédhelyzetekben való alkalmazását, a reprodukált párbeszéd természetes, életszerű nyelvi szituációkban való alkalmazását, produktív szintre emelését értjük a kisiskolások életkori sajátosságainak megfelelő játékos módon. Eredményes alkalmazásukhoz meg kell teremteni az elméleti és gyakorlati feltételeket a nyelvoktatási folyamatban.

Elméleti feltételek

1. A tananyag olyan mikronyelvet (lexikai és nyelvtani anyagot) kell, hogy tartalmazzon, amely lehetővé teszi a kisiskolásokat érdeklő, játékos szituációk létrehozását. A Jászberényi Tanítóképző Főiskolán 1972-ben M. Vjatunyev, A. Kocsetkova, L. Vohmina audiovizuális kurzusának kipróbálása bebizonyította, hogy a természetes nyelv-

vi szituáció létrehozásához szükséges nyelvtani ismereteket a tanulók könnyen elsajátítják lexikai anyagként, implicit szabályelvonó képességük segítségével alkalmazni tudják. Így például az ige jelen és múlt idejű ragozott alakjait (köztük a хотеть és a **правиться** igék is), a birtokos névmásokat, az **у меня есть** szerkezetet, a melléknév tárgyesetét az életszerű szituációkban alkalmazva, nehézség nélkül megjegyezték a tanulók. Természetesen egy ilyen kommunikációs bázist lehetővé tevő mikronyelv tudományos kidolgozására van szükség, a kisiskoláskorban folyó orosznyelv-oktatás sikere érdekében, és ennek alapján szolgálhatnak a kisiskolások életkori sajátosságainak megfelelően a játékok és a játékos elemek.

2. A tananyagot úgy kell felépíteni, hogy a tanulók már az orosz nyelvvel való legelső találkozásukkor alkalmazni tudják azt természetes, életszerű nyelvi szituációkban.

3. Lehetőséget kell biztosítani az indukciós nyelvi szituáció audiovizuális bemutatására, amennyiben erre nincs lehetőség, a bemutatást élő szemléltetéssel, bábokkal kell megoldani. Nagyon jól hasznosíthatók a célnyelvi előadással kísért diafilmek.

4. A reprodukált nyelvi szituációt tovább kell fejleszteni, különböző természetes beszédhelyzetekben produktív szintre emelni.

Gyakorlati feltételek

Tapasztalataink bebizonyították, hogy a szituációs játékok és játékos elemek legeredményesebben kis létszámú tanulócsoportoknál alkalmazhatók. Erre a szakosított tantervű orosz nyelvi alsó tagozatos osztályokban lehetőség van a kiscsoportos oktatás miatt. A szituációk továbbfejlesztésekor 3–4 csoport munkáját lehet figyelemmel kísérni, és a szerepek felcserélésével gyakorolni, azaz, csak kis létszámú csoportok esetén tud minden tanuló, minden nyelvi szituáció alkalmazásában, továbbfejlesztésében részt venni.

2. A nyelvi környezet létrehozása.

Bár a kisiskolások gátlás nélkül beleélik magukat bármely szerep eljátszásába, azért az érdeklődés felkeltése, a könnyebb bekapcsolódás végett szükségesnek tartjuk életszerűbbé tenni a nyelvi szituációt a megfelelő nyelvi környezet kialakításával. Néha elegendő ehhez a tanár leírása, esetleg egy komplex kép, egy-egy orosz mesefigura, nemzeti ruhába öltözött orosz babák, bábok, jelmezek, de hasznosnak bizonyult a tanterem adott szituációnak való átrendezése, az ebédlőben, úttörőszobában, parkban tartott orosz nyelvi óra is. A nyelvi környezet létrehozását segíti a szituációs játékok eszközeinek az orosz nyelvi órára való bevitele is. Szerep- és szituációs játékok indukciós szövegei lehetnek a kiszámolók, mondókák, versek, kör- és mozgásos játékok, az olvasmányok, amelyekből a kezdeti inszcenálás után a játékos szituációk produktív szintre emelhetők. Dr. Horgosi Ödön: Orosz és szovjet gyermekirodalmi olvasókönyvében, egyéb kiadványokban, de a 4–5. osztályos orosz nyelvi tankönyvekben is sok anyagot talál gyakorlati munkájához a nyelvtanár. Kevesebb irodalom áll a nyelvtanár rendelkezésére szituációs gyakorlatokból, játékokból.

A találkozás, a cselekvésre való rákérdezés játékos szituációját teszi lehetővé a következő játékos gyakorlat.

„Угадай, что мы делали” A tanulók kiszámolóval megválasztják a játékvezetőt, aki kimegy az osztályból. Ezalatt a többi tanuló megegyezik egy, esetleg több cselekvésben, amelyeket oroszul tanultak, és amelyekkel a játékvezető kérdéseire válaszolni fognak. A játékos, miután bejött az osztályba, megkérdezi:

- Здравствуйте, ребята!
- Где вы бывали,
- Что вы делали?

A tanulók így válaszolnak:

Здравствуй, Юра!
Где были не скажем,
А что делали, покажем.

Ezután a játékos kérdéseire a választott cselekvés bemutatásával válaszolnak, aki-
nek ki kell találnia azt. Akinél eltalálja, a következő játéknál az a tanuló megy ki.

- Здравствуй Анна!
- Что ты делала?
- (показ)
- Ты читала?
- Нет.
- Играла?
- Да, играла.

A bevásárlás szituációját gyakorolhatják a kisiskolások a „В магазине” című játé-
kos gyakorlatban. Az osztály megegyezik egy üzletben, amelyből választják az árukat.
Kiszámolóval megválasztanak egy tanulót, aki kimegy az osztályból. Ő lesz a vásárló.
Közben egymás mellett ülő tanulók választanak maguknak az adott üzletben található
árúk közül. Ezután behívják a vásárlót, aki kérdez:

— В магазине есть молоко?

A tanulók közül az a pár, amelyik ezt az árut választotta, a padsort megkerülve
helyet cserél, a vásárló igyekszik valamelyiknek a helyére ülni. Akinek nem jut hely,
az lesz a vásárló.

A „Только на эту букву” című játékos gyakorlat alapja is a tanulók beszélge-
tése. Minden tanuló választ magának egy betűkártyát. A kiszámolóval megválasztott
játékvezető minden kérdésére a választott betűvel kezdődő szóval kell válaszolniuk
a tanulóknak.

Pl.: буква „л”

- Кто ты?
- Пионер.
- Как тебя зовут?
- Павел.
- Где ты живёшь?
- В парке.
- Какой ты ученик?
- Прилежный.
- Кто тебя любит?
- Папа.

Ha a kérdezett tanuló helytelenül válaszol a játékvezető kérdésére, a többi tanuló
háromszor topog a lábával, ha helyesen válaszol, akkor háromszor tapsolnak. Verseny-
szerűen is lehet játszani, akkor az a tanuló, aki rossz választ ad, kiesik a játékból. Az
a győztes, aki legtovább játékban marad. A nyelvtanulás minden mozzanatában, de
különösen a kezdetén fontos megalapozni a tanulóknál a tanult nyelvi ismeretek gy-
akorlati alkalmazásának képességét. Az alsó tagozatos tanulók természetesen, gátlás
nélkül szólnak meg orosz nyelven, kapcsolódnak be az adott nyelvi szituációba, ha az
felkeltette érdeklődésüket. Ezért tartjuk az orosz nyelvi órák legfőbb feladatának a

kisiskolásoknál a megismert nyelvi ismeretek beszédszituációkban való alkalmazását. Így kialakul és természetessé válik az a tudat, hogy amit tanulnak, azzal kommunikálni lehet. Ehhez a munkához biztosítanak a kisiskolások életkori sajátosságainak megfelelő gyakorlati lehetőséget a szerep- és szituációs játékok és játékos gyakorlatok.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] BAJEV, M. P.: Igróvüje momentü na urokih russzkovo jazüka v nyerrusszkoj.
- [2] BLEHER, F. N.: Gyidaktyiceszkije igrü i zanyimatyelüüje uprazsnyenyija v pervom klasz-szc. 1964.
- [3] BULTATOV, M.: Tridcaty tri piroga. = Moszkva, 1962.
- [4] ELÖD Nóra: Játékos-dramatikus elemek alkalmazása az idegen nyelvek oktatásában, különös tekintettel az orosz nyelv oktatására. = INYT. 1980., 3-4. sz.
- [5] HORGOSI Ödön: Orosz és szovjet gyermekirodalmi olvasókönyv = Tankönyvkiadó, Bp., 1977.
- [6] SZILÁGYINÉ HÓDOSI Zsuzsanna: A játék mint módszer a kisiskolások orosz nyelv oktatásában. = INYT. 1980., 5. sz.

VERESSNÉ MEZŐDI JUDIT
Kaposvár

Matematika életközelen

EGY OSZTÁLYKIRÁNDULÁS EMLÉKEI MATEMATIKAÓRÁN A 3-4. OSZTÁLYBAN

Általános gyakorlat, hogy 3-4. osztályban már osztálykirándulásokat szerveznek, melyeken többnyire együtt (közös program alapján) vesznek részt az iskola 3-4. osztályos tanulói. A kirándulás utáni magyarórán, osztályfőnöki órán, esetenként a környezetismereti órán ügyesen felhasználják, beépítik az anyagba a közös emlékeket. Ugyanez megtehető matematikaórán is, kihasználva a lehetőségét annak, hogy éreztessük a gyerekekkel, milyen gyakran találkozunk olyan problémákkal, kérdésekkel, melyekre a választ a matematika segítségével adhatjuk meg. A következő feladatsort tekintsek olyan ötletnek, mely kisebb-nagyobb módosításokkal 3-4. osztályban megoldható, akár egy alkalommal, akár (a feladatokat bővítve, a célnak megfelelően módosítva) több órán át.

1. Feladat.

Iskolánk három 3. osztályát reggel 8-kor három busz várta az iskola előtt sorakozva. Abaligetre indultunk egy-egy busszal, osztályonként. Az osztályfőnökök úgy döntöttek, hogy szakítva a szokásokkal, nem a $3/a$ száll az 1., a $3/b$ a 2., a $3/c$ a 3. buszba, hanem más sorrendet határoznak meg. Hány lehetőség közül választhattak még? (Segít, ha felírod az összes lehetőséget!)

Megjegyzés a feladathoz:

- Ne csak a végeredményt ellenőrizzék, hanem a különböző gondolatmeneteket is beszéljék meg. Bővítsék a feladatot az osztályok számának növelésével, úgy, hogy már